



# СТАТИСТИКА, ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 338.512:631.151:657.1  
JEL Classification: O21, Q12, M40

DOI: 10.37332/2309-1533.2024.3.22

Свиноус І.В.,  
д-р екон. наук, професор,  
професор кафедри обліку і оподаткування,  
Білоцерківський національний аграрний університет,  
Туржанський В.А.,  
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та фінансів,  
Університет економіки і підприємництва, м. Хмельницький,  
Шепель Т.П.,  
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і аналізу,  
Національний університет «Львівська політехніка»,  
Нікітченко С.О.,  
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри підприємництва та біржової  
діяльності,  
Національний університет біоресурсів і природокористування України,  
м.Київ

## ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА В СИСТЕМІ ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Svynous I.V.,  
dr.sc.(econ.), professor, professor  
at the department of accounting and taxation,  
Bila Tserkva National Agrarian University,  
Turzhanskyi V.A.,  
cand.sc.(econ.), assoc. prof., associate professor  
at the department of accounting and finance,  
University of Economics and Entrepreneurship, Khmelnytskyi,  
Shepel T.P.,  
cand.sc.(econ.), assoc. prof., associate professor  
at the department accounting and analysis,  
Lviv Polytechnic National University,  
Nikitchenko S.O.,  
cand.sc.(econ.), assoc. prof., associate professor at the department of  
organization of entrepreneurship and stock exchange,  
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

## THE ECONOMIC CONTENT OF PRODUCTION COSTS IN THE SYSTEM OF ACCOUNTING AND ENTERPRISE MANAGEMENT

**Постановка проблеми.** Важливим елементом системи управління підприємством є оцінювання ефективності управлінської діяльності, яка передбачає порівняння результатів діяльності з витратами на досягнення цих результатів. Будь-які витрати ресурсів (трудових ресурсів, таких як основні засоби, матеріали, робочий час та заробітна плата) можна вважати витратами. Якщо діяльність суб'єкта господарювання безпосередньо приносить дохід, то результатами вважаються:

виробництво продукції (робіт, послуг) у вартісному або натуральному виразі, вартість реалізованої продукції (робіт, послуг) у натуральному, умовно-натуральному виразі, прибуток, маржинальний дохід тощо, або якщо дохід від діяльності безпосередньо не генерується, результатом є економія. Таким чином, можна сказати, що практично всі обґрунтування управлінських рішень щодо розвитку підприємств базуються на показнику собівартості продукції.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питання класифікації, аналізу, планування та обліку собівартості продукції досліджували такі дослідники, як І. О. Бланк, М. П. Войнаренко, В. М. Нижник, С. О. Ніколаєва, О. О. Орлов, В. І. Петрова, М. С. Пушкар, В. В. Сопко, В. Ф. Палій, М. Г. Чумаченко та ін. Велика кількість даних про витрати та різноманітні методології, розроблені наукою, вимагають спеціальних адаптацій для їх ефективного застосування в сучасних економічних умовах.

**Постановка завдання.** Мета статті – на підставі узагальнення результатів дослідження запропонувати рекомендації теоретичного характеру щодо розуміння поняття «витрати виробництва» в системі обліку та управління підприємством.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** В економічній теорії існує декілька близьких за змістом понять: «витрати», «затрати» та «собівартість». Ці поняття розглядаються як залежна та незалежна змінні у цільовій функції, яка характеризує взаємозв'язок між виробничими ресурсами та обсягом виробництва продукції (робіт, послуг), а також у функції, оберненій до виробничої функції, яка показує взаємозв'язок між обсягом виробництва продукції (робіт, послуг) та витратами. Неправильне визначення цих понять призводить до некоректного формування параметрів виробничої та витратної функцій і, як наслідок, до некоректного економічного обґрунтування управлінських рішень (обидві ці функції характеризують ефективність господарської діяльності, а, отже, ресурси (або витрати ресурсів) і результати діяльності (яка порівнює продукт з витратами). У цьому контексті потребує уточнення зміст та взаємозв'язок понять «витрати», «затрати» та «собівартість».

Питанням оцінювання та підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних науковців. Узагальнюючи літературні джерела, слід зазначити, що протягом тривалого часу розрахунок фактичних виробничих витрат був пов'язаний з певними труднощами. Потреба в калькулюванні собівартості продукції виникла з розвитком ринкових відносин і революцією цін, коли товари почали реалізовуватися за вартістю, близькими до собівартості виробництва, і були запроваджені конкурентні механізми регулювання норми прибутку. З того часу відбуваються найбільш активні та детальні дослідження витрат виробництва та калькулювання собівартості виробленої продукції, публікуються основні економічні праці на цю тему.

Так, одним з перших визначення витрат виробництва та підходу до їх калькулювання дав І. Г. Ділунасу, який у своїй праці «Перші начала камеральної науки» перерахував елементи калькуляції витрат, які можна назвати «основою нормативного калькулювання» [1]. Пізніше П. І. Рейнбот ввів термін «звіт про витрати» у своєму підручнику з фабричної бухгалтерії [2]. У ринковій економіці різні сектори виробництва отримують різні прибутки, навіть якщо вони мають однаковий обсяг інвестованого капіталу. Це пояснюється тим, що в умовах конкуренції капітал безперервно перетікає з одного сектору в інший, що призводить до рівного розподілу прибутку, якщо капітал, інвестований у все виробництво, має однакову величину. За цих умов товари продаються вже не за собівартістю, а за ціною виробництва, яка складається з витрат виробництва ( $c + v$ ) плюс середній прибуток ( $p$ ). Закон вартості, як загальний закон товарного виробництва, має свої особливості. Між вартістю і ринковою ціною існує проміжна ланка – ціна виробництва, і ринкова ціна відхиляється від ціни виробництва, а не від вартості.

Термін «витрати виробництва» використовується неоднозначно. Різні тлумачення призвели до появи різних теорій, що охоплюють різні аспекти проблеми витрат виробництва. Донедавна у вітчизняній літературі та практиці про витрати виробництва або виробничі витрати говорили лише в бухгалтерському розумінні, тоді як за кордоном широко використовувалися витрати заміщення, тобто витрати використання ресурсу, оцінені з точки зору упущеної вигоди від невикористання цього ресурсу в раціональний, альтернативний спосіб.

Корисність продукту є репрезентативною концепцією маржиналістської школи. Представники австрійської школи К. Менгер, Ф. фон Візер і Л. Вальрас застосували маржиналістський підхід до проблем корисності (граничної корисності), цінності товарів і послуг та витрат виробництва. Ф. фон Візер сформулював «закон витрат виробництва».

У маржиналістській теорії основна увага приділяється вирішенню проблеми «які для кого виробляти» та пошуку оптимальної рівноваги у використанні факторів виробництва. Вони вважають, що основний механізм формування вартості факторів виробництва визначає основа витрат, тобто економічна теорія виробництва. Ця концепція має право на існування, оскільки недооцінка цінового фактора, його ролі та значення у виробництві призводить до зниження економічної ефективності [3].

Теорія витрат виробництва розвивалася паралельно з теоріями попиту і пропозиції та факторів виробництва. Так, А. Маршалл розглядав модель пропозиції товарів. Він вважав, що витрати

виробництва формуються кількістю використаної праці та кількістю капіталу, накопиченого для забезпечення робочої сили. На його думку, праця вважається найбільш продуктивною при задоволенні майбутніх потреб, а не теперішніх. Капітал також є продуктом праці, а, отже, відповідає вимогам трудової теорії вартості в тому сенсі, що він є працею, втіленою в засобах виробництва і врахованою у витратах [4].

На сучасному етапі розвитку економічної думки запропоновано різні підходи до проблеми виробничих витрат. Проблема формування собівартості продукції розглядається в наукових працях вітчизняних економістів, але, незважаючи на дослідження цієї проблеми, не існує чіткого визначення цієї категорії. Це пояснюється тим, що кожен автор, на свою думку, включає до виробничої собівартості необхідну складову витрат на матеріальні ресурси.

Проаналізуємо існуючі нормативно-правові підходи до трактування вище зазначеного поняття. У національному законодавстві трактується лише поняття «витрати». Так, п. 3 НП(С)БО 1 визначає витрати як «зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником)» [5]. Крім того, існує П(С)БО16 «Витрати», яке деталізує визнання та склад витрат у бухгалтерському обліку [6].

Враховуючи той факт, що при розробці національних П(С)БО багато положень, у тому числі визначення витрат, було запозичено з МСФЗ, англійському слову «expense», що використовується в МСФЗ, відповідає українське «витрати».

На законодавчому рівні невирішена проблема тлумачення цього поняття в Господарському кодексі України (ГКУ). Так, визначення поняття «витрати»/«затрати» непередбачено і обмежується лише визначенням терміну «збиток», який ототожнюється зі збитком або конкретно витратою. Таким чином, збиток визначається:

– відповідно до частини 2 статті 22 Цивільного кодексу України (ЦКУ), збитками є втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права [7].

– відповідно до частини 2 статті 224 Господарського кодексу України, збитками є витрати, зроблені неправомірною стороною, втрата або пошкодження майна неправомірної сторони, а також не одержані неправомірною стороною доходи, які вона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності.

Таким чином, існують певні розбіжності у визначеннях.

Основною причиною такого розмежування понять «витрати» та «затрати» є вплив принципу періодичності в бухгалтерському обліку. Витрати, понесені підприємством, можуть стати витратами в тому періоді, в якому вони були понесені, або в наступних періодах, тоді як витрати, визнані в певному періоді, є частиною витрат і передбачають передачу ресурсів підприємства, що зменшує його прибуток за цей період [8].

Вважаємо, що визначення цього терміну не може повністю відповідати умовам, пов'язаним з фактом оплати за отримані ресурси. Це пов'язано з тим, що, як правило, момент визнання витрат не збігається з моментом оплати (тобто з моментом понесення витрат), що зумовлює необхідність розмежування цих понять. На нашу думку, під витратами слід розуміти вартість придбаних ресурсів, незалежно від факту їх оплати. Пропонуємо називати суму кредиторської заборгованості за придбаний ресурс платежем, так само, як і платежі за інші види ресурсів. Сума платежу може бути більшою, меншою або дорівнювати вартості ресурсів, придбаних підприємством у даному періоді.

Поява поняття незавершеного виробництва у функції витрат пов'язана з часовою визначеністю факту господарської діяльності. Ця відмінність є важливою в галузях з безперервним виробничим циклом, таким є м'ясне та яєчне птахівництво. Визначаючи поняття «собівартість», вважаємо за необхідне зазначити, що це поняття стосується лише готового продукту, а, отже, собівартість продукту не слід розглядати як синонім поточних витрат.

З'ясовуючи економічну природу виробничих витрат, слід виходити із сутнісних характеристик виробництва як суспільного явища, що має подвійний характер. З одного боку, це процес виробництва-споживання ресурсів (засобів виробництва і робочої сили), з іншого боку, це процес створення продукту. Отже, витрати виробництва, які є вартісним вираженням використаних у виробництві ресурсів, трансформуються в собівартість в результаті створення нової продукції.

Тому важливо розуміти одну ключову характеристику у сфері розмежування понять «витрати» та «затрати». «Витрати» – це складна економічна категорія, яка визначається їх місцем, роллю та стадією виникнення в діяльності підприємства або інтегрованої бізнес-структури.

Витрати визнаються зменшенням власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками) лише за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

Отже, будь-яке зменшення активів або збільшення зобов'язань призводить до витрат, що призводить до зменшення власного капіталу. З іншого боку, витрати – це зменшення одного активу і збільшення іншого або збільшення на ту саму суму активу і зобов'язання.

Таким чином, витратами є будь-яке використання ресурсів, включаючи придбання активу, тоді як термін «затрати» стосується лише такого використання ресурсів, яке узгоджується з отриманими доходами при визначенні фінансового результату суб'єкта господарювання у відповідному звітному періоді (дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат).

Витрати накопичуються протягом певного періоду часу, і кінець цього періоду визначається тоді, коли повністю виконані умови для визнання активу, щодо якого були здійснені витрати. Або ж це момент часу, коли стає очевидним, що понесені витрати зменшують економічні вигоди суб'єкта господарювання, не створюючи при цьому нових активів. Тому логічно, що після певного періоду накопичення витрати призводять до формування зобов'язань або зменшення активів (відображаються в балансі). У цьому полягає принципова відмінність, яка відрізняє одне поняття від іншого.

Відповідно до П(С)БО 16, витрати звітного періоду визнаються або зменшенням активу, або збільшенням зобов'язання.

Таким чином, поняття «витрати», «собівартість» не є синонімами. Під витратами розуміють придбання ресурсу, а момент, коли суб'єкт господарювання отримує право власності на придбаний ресурс, обов'язково збігається з моментом сплати винагороди за ресурс.

Отже, умова сплати компенсації за ресурси не є обов'язковою для визнання факту придбання ресурсів як витрат. Платіж може бути більшим, меншим або рівним витратам. Витрати можуть призвести до отримання майбутніх економічних вигод суб'єктом господарювання (у цьому випадку витрати визнаються активом) або можуть бути визнані витратами поточного періоду (коли придбані ресурси використовуються за призначенням і залишають суб'єкт господарювання в тому ж періоді, в якому вони були придбані).

Під витратами слід розуміти ресурси, використані підприємницькою структурою за призначенням. Під час використання ресурси не залишають підприємство, а переходять з однієї форми в іншу.

Витрати включають:

а) собівартість готової продукції (товарів, послуг), коли ресурси пройшли всі стадії обробки і відповідають вимогам якості нормативно-технічної документації;

б) незавершене виробництво (у тому числі вартість ресурсів, які не пройшли всіх стадій обробки);

в) вартість браку і відходів.

Витрати підприємства виникають, коли ресурси залишають підприємство або коли змінюється вартість ресурсів.

Поняття «витрати», «затрати» та «собівартість» використовуються в практиці управління підприємством у різних сферах діяльності. Так, термін «витрати» використовується в аналізі грошових потоків, оскільки він пов'язаний з дослідженням обсягу ресурсів, витрачених на оплату запасів, робіт і послуг. Термін «платіж» стосується вибуття активів і використовується для визначення фінансових результатів, що виникають у результаті різних господарських операцій, як реалізація продукції, робіт, послуг та надлишкових активів, перепродаж товарів, фінансові операції, втрата споживчої вартості активів і, як наслідок, зменшення фінансових результатів. Термін «собівартість» означає оцінку вартості ресурсів, спожитих у процесі виробництва. При цьому процедура споживання ресурсів відображається у перенесенні ресурсів на відповідну статтю активу (наприклад, матеріали перетворюються на незавершене виробництво).

Собівартість готової продукції (робіт, послуг) представляє собою частину виробничої собівартості, тобто витрати, пов'язані з продукцією, яка пройшла всі стадії обробки і була прийнята відділом технічного управління. Різниця між виробничою собівартістю та вартістю готової продукції (робіт, послуг) кількісно визначається як вартість незавершеного виробництва. Таким чином, наш підхід до трактування понять «витрати», «затрати» та «собівартість» більш повно охоплює господарські операції, враховуючи операції, пов'язані з браком та відходами, та відрізняється від наявних в літературі віднесенням собівартості та незавершеного виробництва до виробничої собівартості, усуваючи суперечливі ознаки (наприклад коли операція з передоплати товару, яка з економічної точки зору є доходом, визнається витратами підприємства) та усунення дублювання комерційних операцій (коли особливості придбання товарів та послуг не визнаються витратами). Чіткіше визначення цих понять дає змогу точніше визначити параметри функції витрат та підвищує релевантність моделювання управлінських рішень щодо повного завантаження виробничих потужностей, контролю витрат, мотивації персоналу до досягнення цільових показників витрат та якості планування ресурсів.

Відповідно до п. 11 П(С)БО 16, собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається з виробничої собівартості реалізованої протягом звітного періоду продукції (робіт, послуг), нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат. Загально прийнято вважати, що виробнича собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) – це виражені в грошовій формі поточні витрати суб'єкта господарювання на виробництво продукції.

Для цих цілей у статті 3 ПКУ собівартість реалізованих товарів, робіт, послуг – це витрати, безпосередньо пов'язані з виробництвом та/або придбанням товарів, реалізованих протягом звітного податкового періоду, які визначаються відповідно до П(С)БО та застосовуються з урахуванням положень статті 3 ПКУ.

Узагальнюючи наведений вище підхід до визначення витрат, можна виділити декілька основних моментів:

1. виробнича собівартість та основні витрати є взаємопов'язаними категоріями, оскільки в їх основі лежить праця, витрачена на виробництво. Водночас, вони не є еквівалентними. Вартість визначається суспільними витратами виробництва, тоді як собівартість визначається індивідуальними витратами і є економічною категорією на рівні підприємства. З економічної точки зору, собівартість – це грошовий вираз витрат суб'єкта господарювання на виробництво та реалізацію продукції. Спожиті в процесі виробництва засоби не є суспільно необхідними витратами і включаються до собівартості продукції за поточними цінами, тому кількісно вони не відповідають тій частині вартості, яку вони відображають;

2. основою собівартості продукції (робіт, послуг) є витрати живої праці, які враховуються у фактично сплаченій сумі, включаючи частину витрат на відтворення робочої сили;

3. собівартість продукції (робіт, послуг) – це вартісна оцінка використовуваних у процесі її виробництва природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних засобів, трудових ресурсів та інших витрат на виробництво і реалізацію. Таким чином, вона відображає величину витрат, необхідних для забезпечення процесу простого відтворення на підприємстві, і є формою відшкодування спожитих факторів виробництва.

**Висновки з проведеного дослідження.** Узагальнюючи існуючі підходи до визначення сутності собівартості продукції, можна сказати, що собівартість продукції – це плата за можливість виробництва (плата за використання ресурсів, послуг, робіт, тощо), яка дає змогу досягти поставленої мети (основною в умовах ринкових відносин є максимізація прибутку).

Досягнення головних і першочергових цілей у господарській діяльності підприємства можливе лише на основі наукового управління процесом господарської діяльності. Це виправдано, коли асортимент продукції та ринки збуту стабільні, але не доцільно в сучасних мінливих умовах. Він вказує на те, що компаніям слід приділяти більше уваги таким сферам, як збут продукції, збільшення доходів і поліпшення фінансових показників. Крім зниження витрат і цін, вони повинні також підвищувати якість, покращувати споживчі характеристики і збільшувати обсяги продажів.

Собівартість продукції є важливим економічним показником, що визначає ефективність діяльності підприємств, а її зниження є одним з основних шляхів підвищення ефективності виробництва. Оскільки інтенсифікація вимагає значних інвестицій і практично неможливо скоригувати вплив зовнішніх факторів на рівні окремих суб'єктів господарювання, більшість сільськогосподарських підприємств не в змозі застосовувати нові інтенсивні технології виробництва. У зв'язку з цим все більшу роль відіграють фактори зниження витрат, основними з яких є раціональне використання виробничих ресурсів та режими зниження витрат. Тому можна зробити висновок, що управління виробничими витратами є об'єктивно необхідним у різних видах економічної діяльності, оскільки створює передумови для підвищення їх ефективності та досягнення цілей підприємства.

## Література

1. Поліщук О. В. Поняття витрат, їх економічний зміст, фактори впливу на витрати. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 4(1). С. 27-34.
2. Черноіванова Г. С. Визначення поняття «витрати» згідно ПСБО, МСБО та працях сучасних вчених. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 41. С. 71-74.
3. Кондріч В. І. Витрати виробництва: поняття та обліково-економічна сутність. *“Вісник ЖДТУ”: Економіка, управління та адміністрування*. 2013. № 1. С. 102-107.
4. Шматковська Т., Демедюк Л., Рудь Т. До проблематики генезису та дефініції економічної категорії «витрати». *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2016. № 2. С. 169-182.
5. Трофімова Г., Стариченко Є., Коваль Н. Теоретико-методичні підходи до трактування поняття «витрати». *Економічний дискурс*. 2021. № 1-2. С. 47-56.
6. Сподарик В. М. Аналіз економічних категорій «затрати» і «витрати» за змістом та призначенням. *Економічний часопис-XXI*. 2013. № 1-2. С. 49-51.
7. Дідоренко Т. В. Сутність витрат як об'єкта бухгалтерського обліку. *Молодий вчений*. 2015. № 1. С. 78-81.
8. Букало Н. А. Витрати підприємства як об'єкт управлінського обліку. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова*. 2017. Том 22. Вип. 1. С. 166-169.

## References

1. Polishchuk, O.V. (2020), "Concepts of costs, their economic content, factors of the effect on costs", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 4(1), pp. 27-34.
2. Chernoiivanova, H.S. (2013), "The definition of "costs" under NSBU, IAS and the writings of modern scholars", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 41, pp. 71-74.
3. Kondrych, V.I. (2013), "Production costs: concepts and accounting and economic nature", *"Visnyk ZDTU": Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, no. 1, pp. 102-107.
4. Shmatkovska, T., Demediuk, L. and Rud, T. (2016), "To the problems of the genesis and definition of economic category "expenses"", *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, no. 2, pp. 169-182.
5. Trofimova, H., Starychenko Ye. and Koval, N. (2021), "Theoretical and methodological approaches to the interpretation of the concept of «costs»", *Ekonomichnyi dyskurs*, no. 1-2, pp. 47-56.
6. Spodaryk, V.M. (2013), "Analysis of economic categories of «expenses» and «charges» by essence and purpose", *Ekonomichnyi chasopys-XXI*, no. 1-2, pp. 49-51.
7. Didorenko, T.V. (2015), "Essence of expenses as an object of accounting", *Molodyi vchenyi*, no. 1, pp. 78-81.
8. Bukalo, N.A. (2017), "Business expenditure as an object of management accounting", *Visnyk ONU im. I.I. Mechnykova*, Vol. 22, Iss. 1, pp. 166-169.

**Свиноус І.В., Туржанський В.А., Шепель Т.П., Нікітченко С.О.**

### **ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА В СИСТЕМІ ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ**

**Мета.** На підставі узагальнення результатів дослідження запропонувати рекомендації теоретичного характеру щодо розуміння поняття «витрат виробництва» в системі обліку та управління підприємством.

**Методика дослідження.** Дослідження ґрунтується на загальнонаукових та філософських методологіях дослідження явищ і процесів у системі бухгалтерського обліку. Використовуючи епістемологічний метод, стало можливим розширити та конкретизувати розуміння понять і категорій, пов'язаних з обліком та управлінням підприємством. Шляхом критичного аналізу було забезпечено встановлення проблем, пов'язаних з веденням бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання. Розвиток теорії та методології обліку та управління підприємницькими структурами ґрунтується на методах наукового дослідження, включаючи аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, абстракцію, ідеалізацію та узагальнення. Крім того, за допомогою порівняльно-правового методу досліджено законодавство, що регулює діяльність суб'єктів господарювання, та вдосконалення бухгалтерського обліку.

**Результати дослідження.** Встановлено, що поняття «витрати», «затрати» і «собівартість» не є синонімами. Під витратами слід розуміти придбання ресурсів, причому момент отримання підприємством права власності на придбані ресурси може не збігатися з моментом оплати ресурсів – тобто умова оплати придбаних ресурсів не є обов'язковою для визнання факту придбання ресурсів витратами.

Доведено, що витрати виробництва представляють собою плату за можливість ведення виробництва (плата за використання ресурсів, послуг, робіт та ін.), яка змінюється залежно від умов його здійснення, що дозволяє досягти поставлених цілей (основною з-поміж яких в умовах ринкових відносин є максимізація прибутку).

Узагальнення підходів до визначення понять витрат і собівартості дозволило виділити такі характерні ознаки: вартість продукції та її собівартість – взаємопов'язані категорії, оскільки основа їх базується на праці, витраченій на виробництво продукції. Водночас вартість визначається суспільними витратами виробництва, а собівартість – індивідуальними та є економічною категорією рівня підприємства. В економічному розумінні собівартість – це грошовий вираз витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції.

**Наукова новизна результатів дослідження.** Обґрунтовано підхід до трактування понять «затрати», «витрати», «собівартість», що відрізняється від наявних у літературі більш повним охопленням господарських операцій, виключає суперечливі ознаки і дублювання господарських операцій (коли ознака придбання матеріалів і виникнення кредиторської заборгованості розглядається як характеристика понять «затрати» і «витрати» одночасно). Уточнені дефініції цих понять дозволять отримати більш точні параметри функції витрат, підвищити адекватність моделювання управлінських рішень щодо повного завантаження виробничих потужностей, контролю собівартості, мотивації праці персоналу до досягнення цільових показників витрат і підвищення якості планування витрат ресурсів.

**Практична значущість результатів дослідження.** Результати проведеного дослідження можуть бути використані для підвищення рівня ефективності управління витратами підприємств, що забезпечить оптимальне використання матеріальних ресурсів та живої праці.

**Ключові слова:** витрати, затрати, собівартість, облік, управління.

**Svynous I.V., Turzhanskyi V.A., Shepel T.P., Nikitchenko S.O.**

#### **THE ECONOMIC CONTENT OF PRODUCTION COSTS IN THE SYSTEM OF ACCOUNTING AND ENTERPRISE MANAGEMENT**

**Purpose.** The aim of the article is to propose recommendations of a theoretical nature regarding the understanding of the concept of "production costs" in the accounting and management system of the enterprise based on the generalization of the research results.

**Methodology of research.** The research is based on general scientific and philosophical methodologies of researching phenomena and processes in the accounting system. By using the epistemological method, it became possible to expand and specify the understanding of concepts and categories related to accounting and enterprise management. Through critical analysis, it was ensured that problems related to the accounting of economic entities were established. The development of the theory and methodology of accounting and management of business structures is based on the methods of scientific research, including analysis, synthesis, induction, deduction, abstraction, idealization and generalization. In addition, with the help of the comparative legal method, the legislation regulating the activities of economic entities and the improvement of accounting were investigated.

**Findings.** It was established that the concepts of "expenses", "costs" and "cost price" are not synonymous. Expenses should be understood as the acquisition of resources, and the moment when the enterprise acquires ownership rights to the purchased resources may not coincide with the moment of payment for the resources – that is, the condition of payment for the purchased resources is not mandatory for the recognition of the fact of the purchase of resources as expenses.

It was proven that production costs represent a fee for the possibility of conducting production (fee for the use of resources, services, works, etc.), which varies depending on the conditions of its implementation, which allows achieving the set goals (the main one of which in the conditions of market relations is profit maximization).

The generalization of approaches to the definition of the concepts of costs and cost price made it possible to distinguish the following characteristic features: the cost of products and their cost price are interrelated categories, since their basis is based on the labour spent on the production of products. At the same time, the value is determined by the social costs of production, and the cost price is determined by individual costs and is an economic category of the enterprise level. In the economic sense, the cost price is a monetary expression of the enterprise's expenses for production and sale of products.

**Originality.** The approach to interpreting the concepts of "expenses", "costs", "cost price" is substantiated, which differs from those available in the literature in a more complete coverage of business transactions, eliminates contradictory signs and duplication of business transactions (when the sign of the purchase of materials and the occurrence of accounts payable is considered as a characteristic of the concepts of "expenses" and "costs" simultaneously). Refined definitions of these concepts will allow obtaining more accurate parameters of the cost function, increasing the adequacy of modelling of management decisions regarding the full loading of production facilities, costing control, motivation of personnel to achieve target cost indicators, and increase the quality of planning of resource costs.

**Practical value.** The results of the conducted research can be used to increase the level of efficiency of enterprise cost management, which will ensure optimal use of material resources and live labour.

**Key words:** expenses, costs, cost price, accounting, management.